

UNDERSØGELSE: ØKONOMI AF SIGNIFIKANT BETYDNING FOR VALG AF UDDANNELSE

Danske politikere har beklaget nedgangen i optaget til ungdomsuddannelser og de videregående uddannelser. I den forbindelse gøres der overvejelser om, hvad der bestemmer unges valg eller fravalg af uddannelse, ligesom det også overvejes, hvordan man kan få flere til at dygtiggøre sig. I den forbindelse er det relevant, at en undersøgelse udført af Mads Meier Jæger (SFI) finder, at både økonomiske (ønsket om en høj indkomst i fremtiden) og sociale faktorer (vennekreds mv.) har betydning for unges valg/fravalg af ungdomsuddannelse. Undersøgelsen, der baserer sig på data fra PISA-undersøgelsen, finder, at selvom begge faktorer har indflydelse på de unges uddannelsesvalg, er der en lille overvægt til de økonomiske overvejelser.

I sommeren 2008 blev det offentliggjort, at søgningen til ungdomsuddannelser og de videregående uddannelser faldt i 2008. Blandt de mulige årsager hertil kan nævnes et arbejdsmarked præget af mangel på arbejdskraft, hvor det var relativt nemt for unge mennesker at finde et velbetalt arbejde og vente med at starte en uddannelse. Også skærpede adgangskrav til de videregående uddannelser kan være en forklaring på faldet i søgningen til de videregående uddannelser.

Det indgår i regeringens globaliseringsplan, at flere unge skal uddanne sig. Specifikt har regeringen en målsætning om, at 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2015, mens 50 % skal gennemføre en videregående uddannelse.

Nedgangen i søgningen til uddannelser går således imod regeringens målsætninger og har givet anledning til overvejelser om, hvad der bestemmer unges valg eller fravalg af uddannelse. Ligesom det også overvejes, hvordan man kan få flere til at dygtiggøre sig.

I den forbindelse er det relevant, at Mads Meier Jæger (SFI) har udarbejdet en undersøgelse af sociale og økonomiske faktorerens betydning for valg af uddannelse i Danmark¹. I undersøgelsen testes teorier om sociologiske rationelle valg (sociological rational choice, SRC). Ifølge disse teorier er uddannelsesmæssige valg truffet med henblik på at optimere både det økonomiske og sociale afkast af uddannelse, hvor det økonomiske afkast afspejles af lønnen og det sociale afkast dækker over bevarelsen af eksisterende sociale netværk.

Data stammer fra den danske PISA-undersøgelse fra 2000. 3.954 elever fra ottende klasse (15-16 årige) fra 226 forskellige folkeskoler var med i PISA-undersøgelsen fra 2000. Af disse blev 3.084 geninterviewet i 2004, hvor de blev bedt om at vurdere en række faktorer betydning for det valg af videre uddannelse, de i sin tid traf umiddelbart efter afslutningen af 9. klasse².

Til at repræsentere det økonomiske afkast er i undersøgelsen valgt spørgsmålet: "ønsket om en høj indkomst i fremtiden". Til at repræsentere det sociale afkast er valgt: "vennernes valg af uddannelse"

Resultatet af undersøgelsen er, at både det økonomiske afkast af uddannelsen og det sociale afkast af uddannelse har haft betydning for valget af, hvorvidt man

1) ikke vælger at læse videre efter 9. klasse

¹ "Economic and Social Returns To Educational Choices: Extending the Utility Function" af Mads Meier Jæger, 2007.

² Svarmulighederne var: 1) Ingen betydning overhovedet, 2) Lille betydning, 3) Nogen betydning, 4) Stor betydning og 5) Meget stor betydning

- 2) vælger at tage en erhvervsuddannelse (tømrer, murer mv.)
- 3) vælger at tage en gymnasial uddannelse (Stx, Htx, mv.)

Undersøgelsen finder, at det økonomiske og sociale afkast har signifikant betydning på valget af uddannelse, og at det økonomiske afkast af uddannelse vejer lidt tungere end det sociale afkast.

Udenlandske undersøgelser finder også, at økonomiske faktorer har betydning

Det danske resultat er konsistent med udenlandske undersøgelser af bl.a. optag på universiteter og økonomisk gevinst ved at uddanne sig.

OECD har flere gange fremhævet, at der er en sammenhæng mellem den økonomiske gevinst ved at uddanne sig og antal færdiguddannede. I OECD-rapporten *Investment in Human Capital through Upper-Secondary and Tertiary Education* (Blöndal et. al. 2002) henvises til studier af sammenhæng mellem optag på universiteter og økonomisk afkast af uddannelse:

“The decision of students to enrol in tertiary education has been widely examined in the literature..... The empirical findings reveal significant and highly elastic responses to wages and rates of return”.

I forhold til at øge det økonomiske afkast af uddannelse er det svært politisk at øge bruttolønnen for personer med f.eks. en videregående uddannelse. Lønnen bestemmes nemlig på arbejdsmarkedet. Politikerne har derimod en mulighed for at reducere den implicite beskatning af uddannelse. Her tænkes på, at marginals-katten groft sagt vokser i takt med øget uddannelse. Hvis man f.eks. går ud af folkeskolen og tager et ufaglært arbejde kan man få en løn, der udløser en marginals-kat på 43 pct. Tager man en universitetsuddannelse (8 års ekstra uddannelse, dvs. 3 år i gymnasiet og 5 år på universitetet) får man typisk et job på topskattniveau, der udløser en marginals-kat på 63 pct. Dvs. jo mere man uddanner sig, jo mere bliver man beskattet.

Ved at reducere progressionen i skattesystemet øges den økonomiske gevinst ved at uddanne sig. På baggrund af ovennævnte undersøgelser kan dette medvirke til at få flere til at uddanne sig.

Det bemærkes, at Forårspakke 2.0. fra 2010 og frem medfører en reduktion i den øverste marginals-kat fra 63 til 56 pct. Der vil dog fortsat være en hård progression i skattesystemet, eftersom marginals-katten for lavtlønnede udgør 41 pct.